

Försäkringskassan får kritik för att under utredningen av ett ärende om sjukpenninggrundande inkomst ha begärt in uppgifter från en bank utan att ha haft stöd för det

Beslutet i korthet: Vid utredningen av en enskilds sjukpenninggrundande inkomst (SGI) begärde Försäkringskassan in kontouppgifter från en bank med hänvisning till bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i 110 kap. 31 och 33 §§ socialförsäkringsbalken (SFB). Försäkringskassans rätt att begära in uppgifter med stöd av dessa bestämmelser omfattar endast utredningar som rör bostadsbidrag och bostadstillägg. I beslutet uttalas att Försäkringskassan således saknade behörighet att i ett ärende om SGI begära in de aktuella uppgifterna från banken med hänvisning till dessa bestämmelser. Den omständigheten att uppgifterna begärdes med stöd av 110 kap. 33 § SFB gav banken den felaktiga signalen att den var skyldig att lämna ut de begärda uppgifterna.

I beslutet förtydligar JO att Försäkringskassan inte kan begära in uppgifter med stöd av 110 kap. 31 och 33 §§ SFB om en enskild har bostadsbidrag eller bostadstillägg men utredningen rör ett annat ärendeslag.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade AA på Försäkringskassans handläggning i ett ärende om sjukpenninggrundande inkomst för BB. Han anförde bl.a. följande: Försäkringskassan begärde in uppgifter om bankkonton och hänvisade till 110 kap. 31 och 33 § socialförsäkringsbalken (SFB) som avser bostadsbidrag och bostadstillägg men inte sjukpenninggrundande inkomst. Försäkringskassan begärde dessutom kontoutdrag för en längre period än vad utredningen krävde och avvisade honom som ombud med stöd av falska påståenden.

Utredning

JO hämtade inledningsvis in handlingar i ärendet. Anmälan remitterades därefter till Försäkringskassan som i sitt remissvar uppgav bl.a. följande (bilagor här utelämnade):

Relevanta regler

Enligt 110 kap. 33 § SFB ska banker och andra penninginrättningar på begäran lämna uppgifter enligt 110 kap. 31 § första stycket SFB till Försäkringskassan,

Pensionsmyndigheten och allmän förvaltningsdomstol i ärenden om äldreförsörjningsstöd, bostadsbidrag och bostadstillägg.

När det behövs för bedömningen av frågan om ersättning eller i övrigt för tillämpningen av SFB får Försäkringskassan enligt 110 kap. 14 § 1 SFB göra en förfrågan hos den försäkrades arbetsgivare, läkare, anordnare av personlig assistans eller någon annan som kan antas kunna lämna behövliga uppgifter.

Utredning

Förfrågningar som gjorts i pågående kontrollärende

Den 24 maj 2018 tog en kontrollutredare över utredningen gällande BB:s sjukpenninggrundande inkomst. Det pågick sedan tidigare två kontrollutredningar avseende BB där utredaren bedömde att det fanns felaktigheter i lämnade uppgifter. Det fanns därför skäl för att göra en fördjupad utredning av BB:s rätt till sjukpenninggrundande inkomst.

I ett av kontrollärendena hade en utredare tidigare begärt in ett kontoutdrag för en viss period enligt 110 kap. 31 och 33 §§ SFB för att utreda BB:s rätt till bostadsbidrag.

Den 25 maj begärde kontrollutredaren in kontoutdrag för perioden 1 januari–24 maj 2018 enligt 110 kap. 31 och 33 §§ SFB för att utreda BB:s sjukpenninggrundande inkomst.

När BB:s ombud ringde till Försäkringskassan i början av augusti uppmärksammade kontrollutredaren att BB inte var beviljad bostadsbidrag efter den 31 december 2016.

Beslut om avvisning av ombud

Försäkringskassan beslutade den 3 september 2018 att avvisa AA som ombud för BB. I bifogat beslut lämnas en redogörelse till varför beslutet har fattats.

Försäkringskassans slutsatser

Förfrågningar som gjorts i pågående kontrollärende

Anledningen till att kontrollutredaren inte uppmärksammade att BB inte var beviljad bostadsbidrag under 2018 berodde på att det i Försäkringskassans handläggarsystem inte finns någon samlad informationsbild där det framgår vilka aktuella ersättningar som är beviljade eller har varit beviljade. Dessa uppgifter får istället hämtas från olika system hos Försäkringskassan beroende på vilket ärendeslag det gäller.

Efter att BB:s ombud ringt i augusti 2018 upptäckte utredaren en post i Försäkringskassans handläggningssystem där det framgick att bostadsbidrag hade utbetalats till BB den 20 mars 2018. Utredaren uppmärksammade dock inte att detta bidrag avsåg perioden 2016-01-01–2016-12-31. Ärendeslaget var nytt för handläggaren som därför inte uppmärksammade att det fanns registrerade utbetalningar under året som avsåg tidigare år.

Handläggaren känner sedan tidigare väl till vid vilka tillfällen som 110 kap. 14, 31 och 33 §§ kan användas. Handläggaren har blivit uppmärksammad på sitt misstag i det aktuella ärendet och är nu observant på under vilken period bostadsbidrag har beviljats när hon ska begära ut kontoutdrag enligt nämnda lagrum.

Utredarna på den enhet som idag handlägger aktuella ärendeslag kommer inom kort få en repetition om när man får ställa frågor enligt 110 kap. 31 § SFB eller 110 kap. 33 § SFB får bara användas för förfrågningar avseende vissa i bestämmelsen utpekade förmåner, som inte längre var aktuella i utredningen om BB:s sjukpenninggrundande inkomst. Om Försäkringskassan hade hänvisat till rätt lagrum, dvs. 110 kap. 14 § SFB, hade den aktuella banken inte fått signalen att banken var skyldig att lämna ut uppgifterna, utan hade själv haft att avgöra lämpligheten i detta. Utredarens misstag innebär ett omotiverat

integritetsintrång som Försäkringskassan beklagar. Myndigheten ser givetvis allvarligt på det inträffade.

Beslut om avvisning av ombud

Det framgår av bifogat beslut om avvisning av BB:s ombud att ombudet på olika sätt allvarligt har misskött sitt uppdrag på ett sådant sätt att det har försvårat utredningen i BB:s ärende. Beslutet har fattats i enlighet med 14 § andra stycket förvaltningslagen (2017:900) och är utförligt motiverat. Mot denna bakgrund anser Försäkringskassan att hanteringen av beslutet att avvisa BB:s ombud har varit korrekt. Vad det tidigare ombudet har anfört i anmälan till JO föranleder inte någon annan bedömning.

AA fick tillfälle att kommentera remissvaret.

Bedömning

Försäkringskassan ska säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs inom socialförsäkringen. I denna uppgift ingår att kontrollera och utreda ärenden där Försäkringskassan av olika skäl misstänker att en försäkrad har fått eller försökt få ersättning utan att ha rätt till den. För att allmänhetens förtroende för myndighetens objektivitet inte ska rubbas är det viktigt att Försäkringskassans utredningar bedrivs på ett opartiskt och sakligt sätt och under ordnade former.

Av 110 kap. 13 § första stycket socialförsäkringsbalken (SFB) framgår att Försäkringskassan ska se till att ärendena blir utredda i den omfattning som deras beskaffenhet kräver. Det innebär bl.a. att det är Försäkringskassan som leder utredningen och som bestämmer vilket underlag som behövs för att kunna göra en korrekt bedömning i det enskilda fallet. De befogenheter som Försäkringskassan har för att kunna uppfylla denna utredningsskyldighet regleras i 110 kap. 14 § SFB där det bl.a. anges att myndigheten, när det behövs för bedömningen av ersättningen eller i övrigt för tillämpningen av SFB, får göra förfrågningar hos den som kan antas kunna lämna behövliga uppgifter.

JO har i ett tidigare beslut JO 2017/18 s. 312 riktat allvarlig kritik mot Försäkringskassan för att under utredningen av ett ärende om försäkringstillhörighet bl.a. ha begärt in utredningsmaterial från en bank med hänvisning till bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i 110 kap. 31 och 33 §§ SFB trots att dessa inte var tillämpliga.

Av utredningen i det nu aktuella ärendet framgår att BB ansökte om sjukpenning, graviditetspenning och föräldrapenning. Med anledning av detta inledde Försäkringskassan en utredning av BB:s sjukpenninggrundande inkomst (SGI). SGI-utredningen togs över av en kontrollutredare hos Försäkringskassan som den 25 maj 2018 begärde kontouppgifter från Swedbank med hänvisning till 110 kap. 31 och 33 §§ SFB. Myndighetens rätt att begära in uppgifter med stöd av 110 kap. 33 § SFB omfattar för Försäkringskassans del endast utredningar som rör bostadsbidrag och bostadstillägg. Försäkringskassan saknade således behörighet att i ärendet om SGI begära in de aktuella uppgifterna från Swedbank med hänvisning till bestämmelsen i 110 kap. 33 § SFB.

Myndigheten kunde i stället med stöd av 110 kap. 14 § SFB ha sänt en förfrågan till banken om att komma in med de underlag som Försäkringskassan bedömde vara relevanta för utredningen. En sådan förfrågan innebär inte någon skyldighet för mottagaren att lämna ut de uppgifter som efterfrågas. Den omständigheten att uppgifterna begärdes in med stöd av 110 kap. 33 § SFB gav banken den felaktiga signalen att den var skyldig att lämna ut de begärda uppgifterna. Någon bedömning av om uppgifterna lämpligen borde ha lämnats ut gjordes följaktligen inte, och BB:s integritet beaktades inte.

Försäkringskassan har i remissvaret till JO uppgett bl.a. att handläggaren numera är observant på under vilken period bostadsbidrag har beviljats när hon ska begära ut kontoutdrag enligt nämnda lagrum. Jag ställer mig frågande till vad Försäkringskassan menar med detta. Resonemanget ger intryck av att Försäkringskassans uppfattning är att bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i 110 kap. 31 och 33 §§ SFB kan tillämpas beträffande utredning av något annat än bostadsbidrag under förutsättning att den enskilde uppbär sådant bidrag under den period som förfrågan omfattar. Så är givetvis inte fallet. I det nu aktuella ärendet rörde Försäkringskassans utredning SGI, och bestämmelserna i 110 kap. 31 och 33 §§ SFB hade därför inte varit tillämpliga även om BB hade haft ett pågående ärende om bostadsbidrag. Noteras kan att Försäkringskassan sedan den 8 november 2018 redogör för den korrekta tillämpningen av bestämmelserna i Försäkringskassans Vägledning 2014:1 version 11, s. 37.

Jag ser allvarligt på Försäkringskassans felaktiga hantering av ärendet och Försäkringskassan förtjänar kritik för det inträffade.

Det som AA har framfört rörande avvisande av honom som ombud föranleder ingen vidare åtgärd eller uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.